

NATO'NUN BARIYERLERİ: TERÖRİZMLE MÜCADELEDE YAŞANAN DÖNÜŞÜM VE İTTİFAKIN ETKİNLİĞİNİ AZALTAN FAKTÖRLER

Münür Yalçın SARAÇOĞLU *

ÖZ

Uluslararası toplum ve küresel sisteme yönelik en büyük tehdit olarak algılanan terörizmle mücadele hususu, özellikle ABD'ye yönelik gerçekleştirilen 11 Eylül terörist saldırıları neticesinde, diğer uluslararası organizasyonlar gibi NATO'nun da birinci gündem maddesi haline gelmiştir. Bu kapsamda İttifak, mücadeleyi daha etkin yürütebilmek adına askeri ve politik olarak iki yönlü bir dönüşüm sürecine girmiştir. Böylelikle durağan askeri kuvvet yapısından dinamik ve mobil bir yapıya kavuşmuş ve bu askeri teşkilatlanmayı destekleyecek politik bir yapı oluşturmuştur. Gerçekleşen bu olumlu sürece rağmen, NATO'nun terörizmle mücadelesinde etkinliğini azaltan birtakım problemler bulunmaktadır. Terörizmin doğası, ABD ve Avrupalı müttefikler arasındaki politik ve askeri farklılıklar, istihbarat yetersizliği, karar alma sistemindeki hantallık, genişleme sürecinin yarattığı sıkıntılar ve yapılan operasyonların meşruluk ve inandırıcılık sorunları, bu kapsamda çalışmada önemli problemler olarak irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: NATO, Dönüşüm, Terörizmle Mücadele.

NATO'S BARRIERS: THE TRANSFORMATION IN FIGHT AGAINST TERRORISM AND FACTORS THAT DECREASE ALLIANCE'S EFFICIENCY

ABSTRACT

The matter of fight against terrorism that is the biggest threat to international community and global system, became primary agenda topic of NATO like other international organizations especially after the 9/11 terrorist attacks. In this context NATO underwent a process of political and military two-way transformation for conducting the struggle in a more efficient way. In this way it has reached from a stable military structure to mobile and dynamic one and has formed political framework supporting this military organization. Despite the positive development process in combating terrorism, NATO encounters with some problems in practice. The nature of terrorism, political and military differences between the USA and European allies, inadequacy of intelligence, the unwieldiness of NATO's decision-making system, the problems of enlargement process and the legality and cogency problems of the operations, have been examined as serious problems in this study

Keywords: NATO, Transformation, Fight Against Terrorism.

* J. Yzb., Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Yönetimi Yüksek Lisans Öğrencisi, Şirnak İl Jandarma Komutanlığı, myalcinsaracoglu42@gmail.com

GİRİŞ

Tarihsel açıdan çok eski bir geçmişe sahip olmakla birlikte, gücünü ve çapını ulusal sınırların ötesine taşıyan ve özellikle 21.yüzyıldan itibaren bütün dünyayı etkileyebilme kapasitesine ulaşan terörizm, küresel politik sistem ve uluslararası toplum için en büyük güvenlik tehditlerinden birisidir.

Uluslararası boyutta etkisini gösteren terörizmle mücadelede ulusal çözümler ve çabaların yetersizliği, bu tehdidin kurumsallaşmış bir platformda analiz edilip değerlendirilmesini ve müdahale edilmesini zorunlu bir hale getirmektedir. Nitekim ülkelerin terörizmle mücadelede edindiği bilgi birikimleri, teknolojik ve ekonomik kaynaklar, askeri ve politik güç gibi kritik hususların bir araya getirilip genişletildiği ve etkinleştirildiği ortak birlikteliklere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu birlikteliğin gerçekleştirilebildiği önemli örgütlerden birisi olan NATO, özellikle ABD'ye yönelik 11 Eylül terörist saldırıları sonrasında terörizmle mücadeleyi gündemine almıştır.

Soğuk Savaş yıllarında NATO, Avrupa kıtası üzerindeki Sovyet tehdidini öncelikle engellemek ve gerekirse yenmek için organize olmuş, eğitilmiş ve doktrine edilmiştir. Bu dönemde bütün kurumsal enerji, tek bir adres üzerine yoğunlaşmıştır: Sovyetler Birliği ve onun askeri gücü Varşova Paktı. 11 Eylül saldırıları sonrasında ise NATO, Soğuk Savaş döneminde başarılı olan fakat terörizmle mücadelede yetersiz kalan stratejik dokusunu ve düşünsel çerçevesini dönüştürmek zorunda kalmıştır. Askeri ve politik dönüşüm olarak iki yönlü bir şekilde gelişen bu süreçte gerçekleştirilen uygulamalar, İttifak'ın daha görev etkin bir yapıya dönüşmesini sağlamıştır. Aslında İttifak içerisinde dönüşüm Soğuk Savaş sonrası dönemde başlamıştır fakat 11 Eylül saldırıları neticesinde bu dönüşüm, terörizm etkisinde hızlanmıştır.

Gerçekleşen dönüşüme ve atılan somut adımlara rağmen, NATO'nun terörizmle mücadelesinde uygulamada karşılaştığı bazı engeller ve etkinliğini azaltan birtakım problematik durumlar bulunmaktadır. Terörizmin doğası, ABD ve Avrupalı müttefikler arasındaki politik ve askeri farklılıklar, istihbari yetersizlik, karar alma sistemindeki hantallık, genişleme sürecinin yarattığı sıkıntılar ve yapılan operasyonların meşruluk ve inandırıcılık sorunları, bu kapsamda önemli problemler olarak irdelenmiştir.

Bu çalışmada terör ve terörizm kavramları açıklanarak terörizmle mücadelenin ne demek olduğu ortaya konmuş, terörizmle mücadelede uluslararası organizasyonlara duyulan ihtiyaç belirtilmiştir. Terörizmle mücadelede önemli bir uluslararası organizasyon olarak NATO'nun temel rolü ele alınmış, aynı zamanda dönüşümle anlatılmak istenenin ne olduğu ifade edilmiştir. Son olarak NATO'nun terörizmle mücadelede karşısına çıkan ve etkinliğini azaltan hususlar tartışılmıştır.

1. TERÖR VE TERÖRİZM KAVRAMLARI

Terör ve terörizm, siyasi içerik açısından zamana, mekâna ve diğer koşullara göre değişebilen ve uluslararası sistemde önemli bir tartışma konusu olan iki kavramdır. Literatüre bakıldığında terör ve terörizm hakkında üzerinde uzlaşma sağlanmış tek bir tanımın yapılamadığı; bulunulan yer, bakış açısı, siyasi görüş ve kültürel etkenler gibi sebeplerden dolayı kavramsal içerik ve anlam açısından farklılıkların olduğu görülmektedir.

Latince 'ferrere' kökünden türeyen terör sözcüğünün korkutma, dehşete düşürme, korkutup kaçırma ve caydırma gibi anlamları vardır (Yalçiner,2006:100). Thornton terörü, "Sıradan yöntemlerle ve metotlarla siyasal süreci etkilemeye yönelik sembolik hareketler" (Thornton,1964:73) olarak tanımlar.

Mackey ise yaptığı çalışmada terörü; “Politik bir hedefi elde etmek için, meşru olmayan bir şekilde şiddet kullanma” olarak ifade eder (Özerkmen,2004:250). Burada dikkat edilmesi gereken husus, politik hedefi elde etmeyi yasadışı yöntemlerle gerçekleştirme eğilimidir.

Terör sözcüğünden türetilen terörizm ise, terörcülük (tedhişçilik) olarak tarif edilmektedir. Buna rağmen zaman zaman değişik anlamlarda kullanıldığı görülmektedir (Urhal,2009:262). Zira sonu ‘izm’ ile biten kelimeler bir öğretiyi ortaya koyarken, terörizm kavramı, çoğu zaman terör eyleminin stratejisini ve söylemini ifade etmekte ve terör eylemlerinin toplamı olarak da tanımlanmaktadır. Bu bağlamda terörizm; eylemi değil, eylemin felsefi, politik, sosyolojik ve hukuki yönünü içerir (Urhal,2009:262).

Terörizm uzmanı olarak kabul edilen Paul Wilkinson (1977:49), terörizme şöyle bir tanımlama getirmiştir: “Terörizm, birtakım siyasi taleplerin yerine getirilmesini sağlamak maksadıyla; bireyleri, toplumu, resmi kurum ve kuruluşları, devleti yıldırma ve pes ettirmek için, öldürme ve diğer şiddet hareketlerinin sistematik olarak uygulanmasıdır.”

John Deutch (1997:12) terörizmin; “Politik sonuçların korku ve yıldırma aracılığıyla başarılabilmesi niyetiyle, masum insanlara ya da savaşımayan (noncombatant) unsurlara karşı yürütülen eylem ve şiddet süreci” olduğunu ifade etmiştir. Bu tanıma göre, muharip (savaşan) unsurlara yönelik gerçekleştirilen eylemler Deutch’a göre terörizm kapsamında değerlendirilmemektedir.

Caşın (2008:102) ise terörizmin, birey ve toplumlar üzerinde korku ve baskı oluşturmada terörü bir araç olarak kullandığını belirterek, terörizmin tanımlanmasındaki ortak özellikleri şu şekilde sıralamıştır:

- Şiddet olaylarının bulunması,
- Siyasi bir motifi barındırması,

- Terör ve korkunun organize bir şekilde toplumu ve devleti hedef alması,
 - Halkta güvensizlik ve öngörüsüzlük,
 - Sembolik hedeflerin kullanılması,
 - İnsanlık dışı ve acımasız metotların uygulanması,
 - Halkta çaresizlik duygusu yaymak,
 - Ulusal ve uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmek ve reklam yapmak ve bunu şiddet stratejisinin bir parçası olarak kullanmak,
 - Gizli planlama,
 - Şahsi ya da grup olarak eylem yapmak,
 - Gelişmiş silahları mümkün olduğunca kullanmak,

Terörizm, üzerinde anlaşılması zor bir kavram olduğu için, teorisinde de çok farklı görüşler mevcuttur (Yalçiner, 2006: 116). Terörizm kelimesinin mevcut kullanımı fazlasıyla görecelidir. Davranışsal ya da kasti niyetlerle gerçekleştirilen aynı tarz eylemler, farklı gözlemciler tarafından oldukça değişik bir şekilde analiz edilmektedir. Bu değerlendirme, gözlemcinin durduğu yer ve sahip olduğu bakış açısına göre değişmektedir. Terörizmin bu göreceli karakteri, kavramı; 'bir kişinin teröristi, diğerinin özgürlük savaşçısı' olarak bilinen tehlikeli slogana yönlendirmektedir (Teichman, 1989: 507).

2.TERÖRİZMLE MÜCADELE NE DEMEKTİR?

Terörizmle mücadele; öncelikle terörizmin kontrol altına alınabilmesi, etkisizleştirilmesi ve son aşamada yok edilmesi sürecini kapsamaktadır. Sürecin aşamalarından anlaşılacağı üzere bu mücadele, oldukça sabır isteyen uzun dönemli bir uğraşıdır. Terörizmle mücadelede, literatürde 'silver bullet' olarak adlandırılan, 'sihirli değnek' olarak anlayabileceğimiz hızlı ve acil bir çözüm bulunmamaktadır.

Teröristle ve terörizmle mücadele kavramları birbirinden farklıdır. Teröristle mücadele, askeri boyutta incelenmesi gereken bir husustur. Teröristle mücadelede yapılması gereken tek şey, askeri gücün tüm araçlarını bir araya getirmek ve kullanmak suretiyle, teröristlerin bulunup yok edilmesidir (Hamilton, 2005: 379). Bu boyutta terörizmle mücadele, tıpkı bir savaş gibi algılanmakta, güvenlik ve savunma politikaları ön plana çıkmaktadır.

Terörizmle mücadele ise, bütünsel bir anlayış ile ele alınan ve çok sayıda politika alanını içeren bir nitelik taşımaktadır (Tangör ve Sayın, 2012: 86). Bu boyutta, askeri güçten ziyade, politik, ekonomik, sosyal, hukuki araçlar ön plana çıkmaktadır.

Terörizmle mücadelede başlangıç noktası, terörizmin denkleminin analiz edilmesidir. Terörizm denklemi, terörist eylemlere girişme güdüsü ve bu güdüyü gerçekleştirebilme kabiliyetinin bir karışımıdır. Bu iki temel şart, geçmiş, bugün ve gelecekteki terörizmin çerçevesini belirlemektedir. Terörizm denkleminde hareketle, terörizmle mücadele denklemi oluşturulabilir (Ganor, 2006: 26).

Terörizmin nasıl bir yapılanma içerisinde olduğunu analiz ettikten sonra yapılması gereken husus, mücadele şeklinin belirlenmesi hususunda uzlaşmanın sağlanması ve bu konuda normların oluşturulmasıdır. Nitekim kurumsallaşmak, uluslararası bir mücadelede en önemli detaylardan bir tanesidir (Arıboğan, 2006: 128). Kısa vadeli ve dönemlik reçeteler, terörizm salgınının yayılmasını belli bir dereceye kadar önlese de, kalıcı çözümlerin oluşmasına katkı sağlamamaktadır.

Terörizmle mücadelede vurgulanması gereken husus, mücadelenin demokratik yöntemlerle hukuki çerçeve içerisinde yürütülmesi gerektiği hususudur. Çünkü bu yöntemlerden uzaklaşılması neticesinde yapılacak

gayrimeşru uygulamalar, terör örgütlerinin istismar alanını genişleterek terörizmle mücadele sürecine zarar vermektedir (Tangör ve Sayın,2012:87). Zira terörizmle mücadelenin hukuka uygun yürütülme zorunluluğu, devletlerin ve uluslararası organizasyonların insan haklarına saygı ilkesinin bir önkoşuludur.

3. TERÖRİZMLE MÜCADELEDE ULUSLARARASI ORGANİZASYONLARA DUYULAN İHTİYAÇ

Politik sınırları daha şeffaf bir hale getiren gelişmeler, hiçbir devletin dünyanın diğer bölgelerindeki sosyal, ekonomik, politik huzursuzluk ve çalkantılardan bütünüyle bağışık olmadığını ortaya koymaktadır. Bütün diğer sorunlar gibi terörizm de, bir ülke ya da bölgeye ait bir sorun olmaktan çıkmış ve küresel bir boyut kazanmıştır (Özkök, 2006: 12).

Terörizme karşı çok yönlü ve kapsamlı, devletler üstü bir mücadelenin yürütülmesi konusunda, dünyada giderek kabul gören bir anlayış oluşmaktadır. Her terörist eylemle birlikte, terörizmin lokal bir problem olduğu düşüncesi, giderek geçerliliğini kaybetmektedir. Günümüzde birçok terörist, doğup büyüdüğü ülkeden başka bir yerde faaliyet göstermektedir. Çoğu terörizm hareketinin ya uluslararası terörist şebekeleri tarafından organize edildiği ya da en azından finansal, materyal ve istihbari konularda desteklendiği hususunda birçok kanıt bulunmaktadır (Clarke ve McCaffrey, 2004: 9).

Terörizmle mücadelenin temel unsurları, terörizmi yasaklayan yasaları ve uluslararası anlaşmaları devam ettirmek ve güçlendirmek için ortaya konacak diplomatik çabaları ve terörizmin finansal kaynaklarını bulup yok etmek için yapılacak ekonomik işbirliğini kapsamaktadır. Bu faaliyetlere ilaveten, terörist faaliyetleri ile ilgili istihbarat paylaşımı ve ülkelerin güvenlik

kuvvetlerinin sınır hatları boyunca gerçekleştirecekleri ortak operasyonları içeren güvenlik işbirliğinin geliştirilmesine de ihtiyaç duyulmaktadır (Denevers, 2007: 62). Bu ihtiyaçların yerine getirilmesi için, resmi birliktelik sağlama, koordine etme ve çabaların birleştirilmesi gibi süreçleri bir araya getirme fırsatı yaratan uluslararası organizasyonlar, terörizmle mücadelede etkili kuruluşlardır.

Uluslararası organizasyonlar terörizmle mücadelede kritik bir role sahiptir. Nitekim bu organizasyonlar, devletlerin bireysel çabayla erişemeyecekleri bilgiye ulaşabilirler ve terörizmle mücadelede olmazsa olmaz bir koşul olan uluslararası kamuoyu desteğini kolaylıkla elde edebilirler.

Terörizmle mücadelenin, bir yandan çoktan uygulamaya konulmuş planların ele geçirilmesi, diğer taraftan istihbaratın geliştirilmesi ve teröristlerin eylemlerde kullandıkları araçlara giden yolun kapatılması adımları ile eş zamanlı olarak yürütülmesi gerekmektedir. Bütün bu hedeflerin dirençli ve sağlam uluslararası organizasyonel bir yapılanma olmadan yerine getirilmesi neredeyse imkânsızdır (Bensahel, 2006: 35).

Terörizm tehdidine karşı her devletin sadece kendisine barikat kurması işe yaramamaktadır (Mazari, 2006: 226). Terörizmin kökenlerine odaklanma gerçekleşmez ve askeri imkân ve kabiliyetlerin yanında siyasal-ekonomik enstrümanları içeren bütüncül bir yaklaşım içerisinde küresel bir strateji benimsenmezse, teröristlerin hareket sahası genişlemese bile, onların yollarına devam etmesi için büyük bir fırsat yaratılmış olacaktır (Marazi, 2006: 230). Bu fırsatın engellenmesi için yapılacak işbirliğinin fikirlerde kalmayıp uygulamaya aktarılabilmesi için, uluslararası seviyede oluşturulmuş kurum ve kuruluşlara ihtiyaç duyulmaktadır.

4.TERÖRİZMLE MÜCADELEDE NATO'NUN GENEL ROLÜ

Tarihsel süreç içerisinde Soğuk Savaş boyunca terörizm, NATO için birincil öncelikli bir tehdit olarak algılanmamış, genellikle ülke içi milli bir mesele olarak görülmüş ve stratejik konsept ve doktrinlerde belirtilmemiştir. İki kutuplu dengelenmiş bir dünyada tüm planlar, stratejiler ve askeri teşkilatlanma, ortak düşman Sovyetler Birliği ve onun askeri ürünü olan Varşova Pakt'ına karşı oluşturulmuştur.

ABD'ye yönelik gerçekleştirilen 11 Eylül terörist saldırıları neticesinde ise NATO'nun terörizme yaklaşımı tamamen değişmiştir. Bu saldırılar, terörizmi temelde ülke içi, polisiye bir vaka olmaktan çıkarıp uluslararası bir güvenlik problemi haline getirmiştir. Bundan dolayı sorunla mücadele edebilmek için geçmişten daha geniş kapsamlı politik, ekonomik, polisiye ve askeri önlemlerin gerekliliği düşüncesi, İttifak içerisinde kabul gören temel bir felsefe olarak benimsenmiştir (Bennett, [web]:2003).

NATO'nun terörizmle mücadeledeki rolünü anlamak ve gerçekçi bir değerlendirme yapabilmek, işlevsel ve yapısal manada İttifak'ın mücadelenin neresinde bulunduğunu belirlemekten geçmektedir. NATO'nun üye devletlerin askeri gücünden müteşekkil bir organizasyon olması sebebiyle, yapısal anlamda sorumluluğun öncelikle üye devletlerin kendisine ait olduğu düşüncesi kabul görmektedir. Nitekim NATO'nun terörizmle mücadelede ki temel vizyonu, öncelikli ve asıl sorumluluğun üye devletlerde olmasıdır. Asıl amaç, üye devletlere terör tehdidine karşı caydırıcılık, savunma ve gerektiğinde koruma hizmetlerinde yardımcı olmaktır (Clarke ve McCaffrey, 2004: 9).

İşlevsel manada ise NATO, kurumsal olarak kendisi mücadele sürdürmekle beraber, yürütülen uluslararası çabalara da çeşitli şekillerde katkı sağlamakta, ulusal, bölgesel ve küresel seviyede çok geniş çaplı çabaların merkezinde bir koordinatör olarak bulunmaktadır (Nelson,

[web]:2004). Nitekim tıpkı eski NATO Genel Sekreteri Fogh Rasmussen'in belirttiği gibi; "Terörizm, güvenliğimiz ve uluslararası istikrar açısından doğrudan bir tehdit olmaya devam ettiği sürece, uluslararası işbirliği çözümün anahtarı olmaya devam edecektir ve NATO bu işbirliğinin özünü oluşturmaktadır" (NATO, 2011: 12).

NATO'nun düşünce ve tartışmaların kolektif kararlara dönüştürebildiği bir daimi danışma komitesi olması, İttifak'ın eğilimleri ile uyumlu olarak askeri güç ve kabiliyetler açısından desteklenebilmesi, bütün devletlerin ve uluslararası organizasyonların bir araya gelip geniş bir ortaklık sistemi oluşturabildiği bir sistem görevi yürütmesi gibi hususlar, İttifak'a terörle mücadelede avantaj ve kolaylık sağlamaktadır (Ibrahimi ve Plaku, 2013: 378).

Terörizmle mücadelede küçük parçalar, büyük bir resmi oluşturmadığı sürece çoğu zaman anlamsız ve işlevsiz kalmaktadır (Mahncke, Rees, Thompson, 2004:170). Merkezileştirilmiş bir yapıda görev yapabilen NATO, müttefiklerin elde ettiği küçük ve belki de önemsiz sayılabilecek bilgi ve birikimlerin toplanarak büyütüldüğü bir ortam olarak kritik bir görev yürütmektedir.

5. DÖNÜŞÜM SORUNSALI

Organizasyonlar yapıları gereği temel olarak iki faaliyeti beraber yürütmektedirler. Birincisi, periyodik olarak icra ettikleri rutin faaliyetler, ikincisi ise organizasyonun vizyonu doğrultusunda gelecekte olmak istedikleri pozisyona yönelik icra ettikleri dönüşüm faaliyetleridir (Gözebe, 2014: 3).

NATO, organizasyonel mantık çerçevesinde bir taraftan mevcut durumunu sürdürme çabalarıyla birlikte, özellikle 11 Eylül saldırıları sonrasında, gelecek güvenlik ortamına kendini adapte edebilmek adına terörizm merkezli dönüşüm sürecini hızlandırmıştır.

Terörizmle mücadele, NATO'nun düşünce, plan, doktrin ve mücadele stratejilerinin tekrar gözden geçirilmesi veya değiştirilmesini gerektirmektedir. Dönüşüm sadece yeni silah sistemleri ya da teknolojik gelişmeleri edinme olarak algılanmamalı, kabiliyetler, eğitim, lojistik gibi temel süreçlerin ve asli mentalite (mind-set)'nin değişimi ya da gelişimi olarak değerlendirilmelidir (Remaly, 2004: 3). İlâveten bu dönüşüm, sadece tek bir tehdide odaklanan askeri tabanlı realist bir ittifaktan, kendi sınırları içinde ve dışında asimetrik tehditlere karşı güvenlik hizmeti sağlayan ve istikrarsızlığı yönetebilen bir politik-askeri ittifaka doğru geçişi tasarlamaktadır (Remaly, 2004: 5). Bazı analistler 'dönüşümü' basit manada bir 'değişim' olarak görme eğiliminde olsalar da (Hamilton, 2004:1), dönüşüm kavramı değişime nazaran daha kapsamlı ve daha derinlemesine analizi gerektiren bir süreçtir.

NATO'nun dönüşümü, politik ve askerî olmak üzere iki ana alanda meydana gelmektedir. NATO'nun politik alandaki dönüşümünün temel gayesi; belirsizleşen ve giderek komplike bir hal alan küresel güvenlik ortamına süratle adapte olmak ve bu güvenlik ortamının şekillendirilmesinde önleyici bir rol oynamak olarak ifade edilmektedir (Kriendler, 2006: 1-8).

Askerî açıdan dönüşüm ise, belirlemekte olan güvenlik ihtiyaçlarını karşılayabilme doğrultusunda, ittifakın ve uygun durumlarda ortakların kuvvetlerinin etkinliğinin ve birlikte çalışabilirliğinin geliştirilmesi maksadıyla; yenilikçi konsept, doktrin ve kabiliyetlerin geliştirilmesi ve entegre edilmesine yönelik, sürekli ve proaktif bir süreç olarak tanımlanmıştır. Bu kapsamda NATO'nun askerî alandaki dönüşümünün nihai hedefi; kolektif, müşterek, ortak çalışabilir, devam ettirilebilir, seferi ve mobil hareket kabiliyeti olan kuvvetlerin oluşturulmasıdır (Dönmez, 2010:107).

NATO; "...pozitivist ittifak ya da güvenlik yaklaşımlarının çizdiği epistemik çerçeveden analiz edilebilecek sıradan bir kolektif güvenlik/savunma veya askeri ittifak modeli değildir" (Özlük, 2014: 211). NATO, Soğuk Savaş'tan sonra genişleyerek ve derinleşerek ayakta kalmış ve bu bağlamda "içsel uyum süreci" olarak tanımlanabilecek süreç kapsamında, kurumsal reformlar hayata geçirmiş ve güvenlik kimliği dışındaki kimliklerini öne çıkarmıştır (Özlük, 2014: 211). NATO'nun dönüşümü, koşullu reaktif yaklaşımdan, öngörmeli önleyiciliğe ve koalisyonel kriz yönetimine doğru bir temel gidişi içermektedir (Ifantis, 2007: 579). Bu anlayış, dönüşüm siyasasının da temel özünü oluşturmaktadır.

6. DÖNÜŞÜM KAPSAMINDA ATILAN ADIMLAR

Terörizmle mücadelede daha görev etkin bir yapıya kavuşmak isteyen NATO, askeri ve politik anlamda yaşadığı dönüşüm sürecinde birtakım somut pratikler ortaya koymuştur. Askeri dönüşüm kapsamında icra edilen uygulamaları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Terörizmle Mücadele Askeri Konsepti (MC-472)'nin Benimsenmesi (Military Concept for Defence Against Terrorism),
 - Emir-Komuta Yapısındaki Revizyon,
 - NATO Müdahale Gücü (NATO Response Force (NRF))'nin Oluşturulması,
 - Terörizm Tehdidi İstihbarat Birimi (Terrorist Threat Intelligence Unit)'nin Oluşturulması,
 - Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik, Nükleer (KBRN) Savunma Taburu (CBRN Defence Battalion),
 - Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi (Center of Excellence-Defence Against Terrorism)'nin Oluşumu,
-

- Terörizme Karşı Savunma Çalışma Programı (Defence Against Terrorism Programme of Work (DAT POW)).

Askeri yeteneklerinin yanında politik bir işleve de sahip olan NATO'nun dönüşümü, örgütün hem savunma amaçlı bir askeri ittifak, hem de proaktif bir politik örgüt olarak oynadığı ikili rolü yansıtan, iki boyutlu bir süreç olarak görülmüştür (Joyce, [web]:2005). Bu kapsamda ortak politik iradenin gösterilebilmesi; müttefiklerin güvenliğini etkileyebilecek geleneksel olmayan risk ve sorunlarla sistematik bir şekilde mücadele edebilecek, uluslararası olayları yakından takip ederek stratejik analiz yeteneği geliştirebilecek etkili bir politik dönüşüm için atılan adımlar ise şunlardır:

- NATO-Rusya Konseyi'nin Kurulması ve Terörizmle Mücadelede İşbirliği,
- Kriz Yönetimi Konusunda Gelişmeler ve 5.Madde Kapsamı Dışına Çıkılması,
- Bölgesel Güvenlik Yaklaşımından Küresel Güvenlik Yaklaşımına Geçiş: Alan-Dışı (Out of Area) Faaliyetler.

7.TERÖRİZMLE MÜCADELEDE NATO'NUN KARŞILAŞTIĞI PROBLEMLER

Teoriğin uygulamaya aktarılması, bütün koşullarda gerçekleştirilmesi zor bir durumdur. Nitekim NATO, askeri ve politik açıdan girdiği dönüşüm sürecinde birçok somut pratiği uygulamaya geçirmesine rağmen, terörizmle mücadelede istenilen seviyeye ulaşmakta güçlük çekmektedir. Bu bölümde, bu mücadelede İttifakın etkinliğini azaltan ve bir bariyer gibi önüne çıkan hususlar incelenecektir.

a. Terörizmin Doğasından Kaynaklanan Sorunlar

Terörizm; yasa dışı bir araç, yöntem, süreç, psikolojik ve fiziksel şiddetin bir yansıması olarak, uluslararası toplum için büyük bir tehdit unsurudur (Alexander, 2008: 41). Özellikle 11 Eylül saldırıları sonrasında terörizm tehdidi, oldukça karmaşık ve yaygın bir duruma dönüşmüştür (Ikloody, 2010:4).

NATO'nun terörizmle mücadelede üstlendiği rol için önemli engellerden bir tanesi terörizmin doğasıdır. Tehdit oldukça asimetriktir ve NATO gibi kitlesel ordulardan teşkil edilmiş bir askeri güç için farklı müdahale tekniklerini gerektirmektedir (Bernasconi, 2011: 1).

Terörizmin yeni özellikleri; nispeten daha az yapılandırılmış, daha çeşitli ve karmaşık, daha global ve ölümcül bir yapıdadır. Teröristler artık sadece belirli bir yerde bulunmayıp, NATO üyesi ülke topraklarında bulunabilmektedir. Bireysel teröristler ve terör örgütleri, devletler tarafından alınan önlemlere karşı kendilerini adapte edebilmektedir (Clarke ve McCaffrey, 2004: 8). Buna karşın, bürokratik esaslara göre teşkil edilmiş NATO gibi organizasyonlarda değişim süreci, terörist gruplara nispeten daha yavaş gerçekleşmektedir.

Terörizmin ideolojik temelli yapısı, İttifak için düşünülmesi gereken, önemli bir diğer boyutudur. Özellikle dini odaklı terörist gruplarla mücadele, zaman zaman o dine mensup kişilerin tepkisiyle karşılaşmaktadır, çünkü bu kişiler yapılan mücadelenin terörizmle değil kendi dinleriyle olduğunu düşünebilmektedir (Perl, 2007: 11).

Terörizmle mücadelenin sadece askeri yoldan yürütülmesi mümkün değildir. Terörizmle mücadelede askeri çözümün, politik, diplomatik, yasal ve sosyo-ekonomik çabaları destekleyici bir unsur olarak kullanılması gerektiği vurgulanmaktadır (Ikloody, 2010: 10). Ancak NATO açısından

bakıldığında NATO'nun askeri gücü, yukarıda belirtilenlerden daha ağır basmaktadır ve bu husus İttifak açısından bir problem oluşturmaktadır.

Terörizmin sınır tanımaz doğası, onunla mücadeleyi de sınır ötesi bir boyuta taşımayı zorunlu kılmaktadır (Kaya, 2008: 83). Bu açıdan NATO'nun mücadeleyi tek başına yürütebilmesi oldukça zor bir durumdur. Diğer kurumlar, aktörler ve uluslararası organizasyonlarla koordine ve işbirliği içerisinde olunması gerekmektedir. Fakat bu koordinenin sağlanabilmesi için gereken zaman, terörizmin hep bir adım geriden takip edilmesi sonucunu oluşturmaktadır.

b. ABD ve Avrupalı Müttefikler Arasındaki Politik ve Askeri Farklılıklar

(1) Politik Farklılıklar

Robert Kagan'ın "Amerikalılar Mars gezegenindedir, Avrupalılar ise Venüstendir" (2004: 3) söylemiyle ifade ettiği gibi, ABD ve Avrupa arasında politik açıdan fikir ayrılıkları, güvenlik ve tehdit algılamasında kendisini göstermektedir (Clarke ve McCaffrey, 2004: 7). Kagan, Avrupa'nın askeri güç kullanımından uzaklaşıp, yasalar, kurallar, işbirliği ve koordine içerisinde, ancak yumuşak gücün benimsenmesi sayesinde, Kant'ın kalıcı barışın sağlanabileceği ortam olarak belirttiği 'postmodern cennet'e ulaşılabilmesini düşündüklerini, ABD'nin ise daha Hobbesçu bir yaklaşımı benimsediğini, uluslararası kanun ve yasaların kalıcı barışı sağlayamayacağına inandığını, gerçek güvenlik ortamının ancak askeri güç kullanımı sayesinde oluşabileceği görüşünü kabul ettiğini belirtmiştir (Kagan, 2002: 3). Flockhart (2011: 263) bir makalesinde, farklı bir ifadeyle Avrupalı müttefiklerin biraz daha kadınsı bir politik yaklaşımla 'Jane' rolünü oynadığını, ABD'nin ise daha erkeksi ve atılgan 'Tarzan' rolünü icra ettiğini ifade etmiştir.

Hoffman (1999: 64) terörizmle mücadelenin, ABD ve Avrupa arasında temel görüş ayrılıklarının yaşandığı temel konulardan birisi olduğunu, ABD'nin terörizmle mücadele sürecini küresel algıladığını ve bütün cephelerde yürütülmesi gereken bir savaş gibi gördüğünü, Avrupalıların ise önceliği kendi topraklarının savunulmasına verdiğini, savaş yaklaşımından ziyade yumuşak güç araçlarını kullandıklarını öne sürmüştür.

Bu kapsamda NATO'nun terörizmle mücadele kapsamında üstlendiği rol ve görevlerin icrasında, birbiriyle çelişkili iki yaklaşım yer almaktadır: "Savaş Yaklaşımı" ve "Risk Yaklaşımı". ABD tarafından benimsenen Savaş Yaklaşımı; kaynakların topluca seferber edilmesi, bireysel özgürlüklerin kısıtlanabilmesi anlamına gelirken, Risk Yaklaşımı ise; savaştan uzak bir anlayış içerisinde, kökeninde yatan sorunlar çözülmedikçe terörizmi yenmenin mümkün olmayacağını, bu mücadelenin sadece askeri yöntemlerle yürütülemeyeceğini ortaya koymaktadır (Yalçiner, 2006: 112).

Terörizmle mücadelede ABD'nin, organize askeri gücü temel argüman olarak kullanmasına karşılık, Avrupalı müttefikler insani iletişim ve etkileşime dayalı politik unsurları esas araç olarak benimsemişlerdir (Forbes,2004:77). Nitekim Avrupalı müttefikler, ABD'nin "terörizmle savaş" yaklaşımının, dünyayı daha güvensiz ve huzursuz bir hale getirdiğine ve bu yaklaşımın çok farklı motivasyonlardan müteşekkil terörizm olgusunun derinlerinde bulunan sebeplere cevap vermediğine inanmaktadırlar (Axelrod ve Borzutzky, 2006: 303).

ABD benimsediği yaklaşım gereği, askeri güç kullanımını her zaman birincil öncelik olarak değerlendirmekte ve yönetme, yönlendirme ve risk almaya hazır bir durumda bulunmaktadır. Avrupalı müttefikler ise, kontrol edebilecekleri bir durumdan daha fazlasını istememekte, görevlerini uluslararası yasal prosedürler çerçevesinde yerine getirme arzusu içerisindeyler (Gartner, 2003: 66).

(2) Askeri Farklılıklar

ABD ve Avrupalı müttefikler arasında, politik yaklaşım farklılıklarıyla birlikte askeri güç seviyesi açısından da önemli bir eşitsizlik durumu hâkimdir. Askeri açıdan diğer Avrupalı müttefiklere nazaran oldukça güçlü durumda bulunan ABD, askeri dönüşüm kapsamında müttefikleri de kendi seviyesine getirme çabası içerisindedir.

Askeri kabiliyet farklılıklarının tarihsel, yapısal ve finansal boyutları bulunmaktadır (Appathurai, [web]:2002). Tarihsel süreç içerisinde, Soğuk Savaş dönemi boyunca kendi topraklarını savunmak durumunda kalan ve bu doğrultuda askeri doktrinler geliştiren Avrupalı müttefikler, büyük ölçüde ABD'nin nükleer silahlarının koruyucu etkisi sayesinde güvenliklerini sağlamışlardır. ABD ise Avrupa'da çıkabilecek büyük bir savaş ihtimaline karşılık, Avrupalıların ihtiyaç duymadığı iki önemli faktör doğrultusunda askeri kabiliyetlerini geliştirmiştir: Hareketlilik (mobilite) ve Sürdürülebilirlik (Appathurai, [web]:2002). ABD bu sayede uzun süreli ve uzun mesafeli harekât yapabilecek bir askeri güce ulaşırken, Avrupalı müttefikler için bu dönemin temel kaygısı, sınırlarını korumak olmuştur. Soğuk Savaş sonrası dönemde de küresel güvenlik algısını devam ettiren ABD, askeri güç seviyesini daha ileriye taşıırken, Avrupalı müttefikler Sovyetler Birliğinin dağılması neticesinde bir rahatlık dönemi içerisine girmiş ve askeri harcamalarını azaltmak istemişlerdir.

Yapısal anlamda, ABD'nin askeri kabiliyetlerini sürekli geliştirme çabasına rağmen, Avrupalı müttefiklerin girişimleri nispeten daha düşük seviyededir. ABD, NATO'nun askeri açıdan güçlendirilmesi ve dinamik tutulması için çaba sergilerken, Avrupalı müttefikler ABD'nin güdümünde kalmayacakları daha özerk bir güvenlik yapısına ve anlayışına sahip olmak istemekte ve bu açıdan NATO dışında alternatif güvenlik ortaklıkları oluşturma hedefini taşımaktadırlar (Sperling, 2006: 72).

Tarihsel ve yapısal boyutta oluşan farklar, finansal eşitsizliği de beraberinde getirmiştir. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana, Avrupalı müttefiklerin savunma harcamalarında yüzde on altılık (%16) bir azalma gerçekleşmiştir. Müttefiklerin büyük bir kısmının NATO için genel bütçelerinden ayırdıkları pay, yüzde ikinin (%2) altındadır (Appathurai, [web]: 2002). Müttefiklerin milli bütçelerinden NATO'ya ayrılan toplam payın, ABD'nin ayırdığı payın neredeyse yarısı olması, finansal farkı kanıtlar niteliktedir. Bu farkın bir sonucu olarak, NATO'nun uluslararası terörizmle mücadelede, askeri boyuttaki ilgisi yetersiz kalmaktadır (Weinrod, 2003: 7).

Yetenek farkı ABD ve Avrupa arasındaki Güç-Zayıflık durumunu da ortaya koymaktadır. Nitekim ABD'nin askeri güç açısından üst seviyede olması, gücünü kullanmasını gerektirecek bir eğilim yaratmaktadır. O yüzden terörizmle mücadeleyi bir "Savaş" gibi benimsemesi ve değerlendirmesi makul karşılanabilir. Buna karşın Avrupalı müttefiklerin askeri zayıflığı, bu hususta onların daha yumuşak bir tavır sergilemelerine sebebiyet vermektedir. Avrupalı müttefiklerin yumuşak gücü sevmelerinden dolayı mı savunma harcamalarını azalttıkları, ya da tam tersine askeri zayıflıklarından dolayı mı yumuşak gücü sevdikleri hususu bir ikilem olarak tartışılmaya devam etmektedir (Seipel, 2003: 9).

(3) Karar Alma Sistemindeki Hantallık

NATO'nun karar alma sistemi, konsensüse dayalı oybirliğini esas alan bir sistemdir. Üye devletlerin veto hakkı bulunmaktadır ve bir ülkenin bile bir karara karşı çıkması, kararın alınmasını engellemektedir. Bütün NATO kararları, üye ülkeler arasında gelişen tartışma ve danışma sürecinden sonra, konsensüs içerisinde oluşmaktadır. Oybirliğiyle alınan kararlar, kararın her bir üye devlet tarafından onaylandığının ve ortak rızanın oluştuğunun göstergesidir (NATO, [web]).

NATO'nun bütün faaliyetlerinin çerçevesini, 1949 tarihli Kuzey Atlantik Anlaşması belirlemektedir. Buna rağmen bu anlaşmada, İttifakın kararlarını nasıl alacağı yönünde bir düzenleme bulunmamaktadır. Mevcut karar alma sistemi, tarihsel süreç içerisinde şekillenmiştir (Benecke, 2007: 3). Kuzey Atlantik Anlaşmasını yazanlardan birisi olan Theodore Achilles, karar almayla ilgili bölümün kasten esnek bırakıldığını, bu sayede konsensüs olmadan da kararların alınabileceğinin düşünüldüğünü belirtmiştir (Vincent, Straus, Biondi, 2001: 70). Fakat buna rağmen zaman içerisinde mevcut karar alma sistemi oluşmuştur.

NATO'nun karar alma sistemi Soğuk Savaş döneminde herhangi bir problem yaratmamıştır. Ortak düşman olan Varşova Pakt'ına karşı alınan kararlar ortak ruhu ve ortak amacı yansıtmıştır. Çünkü bu dönemde düşman, sürekli görülebilir bir şekilde belirgin ve nettir. Bu görünürlük ve potansiyel saldırı ihtimali, müttefiklerin kendi bölgelerini daha iyi savunabilmek adına aldıkları kararların, itiraza yer bırakmayacak bir şekilde uygulamaya konulmasına sebep olmuştur (Benecke, 2007: 2).

Soğuk Savaş sonrasında oluşan yeni güvenlik ortamında, hızlı karar almanın oldukça önemli olduğu anlaşılmıştır. Nitekim Soğuk Savaş sonrası dönemde de karar alma mekanizmasının hantallığı, bazı süreçlerde kendisini göstermiştir. Örneğin 1997 yılında gerçekleştirilen genişleme, politik manada oldukça geç kalmıştır. Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan'ın üyelik süreci 1994 yılında başlamış, oylamanın yapılıp nihai kararın alınabilmesi için üç yıl geçmiştir (Croft, 2002: 108). Ayrıca İttifakın gerçekleştirdiği Kosova harekâtında, karar alma sürecinde yaşanan aksaklıklardan dolayı Çin Halk Cumhuriyeti elçilik binası vurulmuştur. Bu harekâta, ittifakın karar alma mekanizması o kadar yavaşlamıştır ki, her bir hedefin bombalanması için ayrı bir oylama yapılmıştır (Kay, 2005: 72).

Karar alma sisteminin yavaşlığı, özellikle terörizmle mücadelede etkisini göstermektedir. Nitekim terörizmle mücadelede zaman, çok kritik bir öneme sahiptir. Terörizm, çok kısa sürede yayılıp genişleyen bir olgudur ve bu genişlemenin durdurulup kontrol altına alınabilmesi, reaksiyon süresinin minimize edilmesine bağlıdır. Hızlı kararların alınabilmesi ve hızlı hareket edilmesi, etkili bir mücadele yürütülebilmesi adına zorunluluk gerektiren bir durumdur. Çünkü bu mücadelede karşılaşılan düşman statik bir devlet değil, akışkan ve esnek bir organizasyondur (Seipel, 2003: 46).

Karar alma sistemindeki temel problem, NATO açısından neyin yapılması gerektiği hususunda değil, bir görevin icrası ve nasıl yapılması gerektiği meselesinde ortaya çıkmaktadır (Vincent vd.,2001:68). Nitekim terörizm, bütün müttefikler açısından tehdit oluşturan bir durumdur ve terörizmle mücadelede ortak hareket etme, arzu edilen bir husustur. Fakat uygulamaya konan birtakım pratik araçların nerede ve nasıl kullanılacağı konusunda karar alabilmek için uzun bir süreye ihtiyaç duyulmaktadır.

Doğası gereği terörizm, çok hızlı bir şekilde müdahale edilmesi gereken bir olgudur. Zaman açısından yaşanacak kayıplar ve gecikmeler, teröristlerin gelişimini ve dönüşümünü hızlandırmalarını sağlamaktadır. Mevcut terörist yapılanmasına göre hazırlanan NATO planlarının, uzun karar alma süreci sonrasında uygulamaya konulması, yapılan planların artık geçersiz olmasına sebebiyet vermekte ve aynı karar alma sürecinin yeniden yaşanmasına yol açmaktadır. Bu kısır döngü ve karar alma sürecinin uzunluğu, İttifakın çoğu zaman harekete geçememesinin de temel sebebidir.

(4) İstihbarat Yetersizliği

Terörizmle mücadelenin başarıya ulaşılabilmesindeki temel gereksinim, teröristlerin bulunabilmesidir. Teröristlerin neler yaptıklarının ve neler planladıklarının bilinmesi ve gerektiğinde ele geçirilebilmesi, ancak etkili ve fonksiyonel bir istihbarat teminiyle mümkün olabilmektedir (Köseli, 2009:58). Eski CIA başkanı General Hayden'ın söylediği gibi "Terörizmle savaş bir istihbarat savaşıdır" (Bernasconi, 2011:7).

Teröristlerin yapılanmalarının deşifresi, buldukları yerlerin tespit edilmesi, aralarındaki yatay ve dikey ilişki ağlarının ve irtibatlarının açığa çıkarılması, terörizmle mücadele açısından büyük bir önem taşımaktadır (Köseli, 2009:59). Bu hususların yapılabilmesi ancak istihbaratın olması ile mümkündür, başka bir alternatif yol bulunmamaktadır.

NATO'nun ana istihbarat kaynağı, müttefiklerin istihbarat teşkilatlarıdır. İttifakın istihbarat temini konusunda müttefikleri zorlama ya da yaptırım uygulamaya yönelik bir birimi bulunmamaktadır (Kriendler,2006:2). Bu durum NATO'nun terörizmle mücadele çerçevesinde, istihbari manada yaşadığı sıkıntının temelini oluşturur.

NATO birliklerinin görevlendirildiği durumlar dışında, İttifakın haber kaynağına ulaşma fırsatı yoktur. Bu nedenle kaçınılmaz bir şekilde istihbarat temininin esas dayanağı üye ülkelerdir. NATO'nun istihbarat vasıtaları, alınan bilgiyi yorumlamak şeklinde faaliyet göstermektedir, yani terörizmi önlemede çok kullanışlı olan "ham istihbarat" üretimi yapılamamaktadır (Bernasconi, 2011:5).

Soğuk Savaş boyunca NATO istihbaratı; politik, askeri ve Varşova Paktı üyelerinin ekonomik analizini içeren ekonomik istihbarat olacak şekilde üç boyutlu bir özelliğe sahipti. Düşmanın doğası ve stratejik yapısı gereği, alınan bilgiler yeterliydi (Korkisch, 2010:9).

Soğuk Savaş sonrası dönemde ise, ortaya çıkan yeni tehditler ve terörizmle mücadelede istihbaratın yeterli görülmesi oldukça zordur. Terörizmin amorf yapısı ve sürekli gelişim göstermesi, ülkelerin kendi güvenliklerini sağlamak için istihbari anlamda paylaşım yolunu kapatmalarına sebep olmaktadır. Terörizmle mücadelede NATO'nun kabul etmesi güç olan durum; istihbaratın öncelikli olarak milli bir olgu olduğu gerçeğidir (Ellis, 2003:12).

Ülkelerin istihbarat paylaşımı konusunda isteksiz davranmaları, NATO'nun istihbari etkinliğini azaltmaktadır. Örneğin ABD, açıkça tanımlanmış hedeflere ulaşmada ikili ilişkilere daha çok meyillidir ve böyle bir ortamda yürütülen istihbarat paylaşımının daha yönetilebilir ve güvenli olduğunu düşünmektedir. Avrupa tarafında ise elde edilen bilgiler ve haberler, ülkelerin kendi istihbarat organizasyonları ve polis güçleri tarafından değerlendirilmekte, sonrasında ikili düzenlemeler ya da daha kapsamlı bir şekilde paylaşılmaktadır (Aldrich, 2004: 740). 11 Eylül'den sonra oluşan "Paylaşmak İhtiyaçtır" retoriğinin uygulamaya geçirilmesi, anlaşılacağı üzere oldukça zor görünmektedir (Bernasconi, 2011: 6).

NATO'nun istihbarat ile ilgili oluşturduğu birimler, resmi yetkililer ve görevli istihbarat elemanları tarafından işlevsel olarak görülmemektedir (Korkisch,2010:6). NATO'nun taktiksel anlamda sahada görev yapan İttifak birliklerine yönelik edindiği istihbarat, çoğunlukla teknolojik istihbarattır. Fakat terörizmle mücadelede, insan istihbaratı daha fazla sonuca yöneliktir (Korkisch, 2010: 37).

Eski ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld'in belirttiği gibi, İttifak'ın ortak bir istihbarat anlayışı yoktur. Eğer NATO aynı gerçeklikler ve değerler üzerine inşa edildiyse aynı sonuçlara ulaşması gerekmektedir ve bu bağlamda terörizmle mücadelede anahtar faktör olan istihbarat paylaşımını tesis etmelidir (Aldrich,2004:751).

(5) Genişleme Sürecinin Ortaya Çıkardığı Problemler

4 Nisan 1949'da on iki ülke (Belçika, İngiltere, Kanada, Danimarka, Fransa, İzlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Portekiz ve ABD), Kuzey Atlantik Anlaşmasını imzalayarak NATO'yu kurdular. Soğuk Savaş döneminde dört ülke daha İttifaka katıldı: 1952'de Yunanistan ve Türkiye, 1955'te Batı Almanya ve 1982'de İspanya (Reiter, 2001: 43).

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte NATO'nun politik dönüşümü kapsamında, özellikle Doğu Avrupa bölgesine doğru genişleme süreci başladı. Sovyetler Birliği'nin ve Varşova Paketi'nin dağılması, Rusya'nın zayıf bir durumda bulunması ve Doğu Avrupa ülkelerinin Avrupa'ya politik, ekonomik, askeri manada kendilerini entegre etme arzusu, bu genişleme sürecini mümkün kılmıştır (Leroux, 2012: 20).

Bu kapsamda 1999 yılında Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya, 2004 yılında Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Romanya, Slovakya ve Slovenya NATO'ya dâhil oldu. Son olarak 2009 yılında Arnavutluk ve Hırvatistan'ın İttifaka katılmasıyla üye sayısı en güncel haliyle 28'e ulaştı (Mearsheimer, 2014: 78).

Genişlemenin gündeme gelmesi ve hızlı bir şekilde uygulamaya konması, süreç üzerinde iki yönlü tartışmaların yaşanmasına sebep olmuştur; Genişleme sürecini destekleyenler ve süreci eleştirenler.

NATO'nun genişleme sürecini savunanlar, sürecin Doğu Avrupa'daki istikrarı üç yönde olumlu etkileyeceğini düşünmüştür. Birincisi, eski komünist devletlerin Batı ile olan bağıllığının Rusya'ya karşı caydırıcı bir etki oluşturmasıdır. İkinci husus, güvenlik ikilemlerinin ortadan kaldırılması, mevcut sınırların kabulü ve barışçıl ilişkilerin tesisi yoluyla, genişlemenin müttefikler arasında oluşabilecek muhtemel anlaşmazlıkları azaltacağını

düşünülmesidir. Üçüncüsü ise, demokrasilerin genellikle birbirleriyle savaştan kaçındığı gerçeği dikkate alınarak, demokrasinin yayılmak istenmesidir (Reiter, 2001: 41).

NATO'nun genişleme süreciyle birlikte barış ortamının sağlanabileceğine inanılmaktaydı. Çünkü sadece işbirliğine dayalı, herkes tarafından aynı şekilde anlaşılan bir güvenlik algısının, barışı tesis edebileceği düşünülüyordu (Ball, 1998: 64). Genişleme süreciyle birlikte güvenliğin geliştirilmesi ve yayılması temel hedefti. Özellikle birleşik, demokratik ve barışçıl bir Avrupa'nın tesisi, esas başlangıç noktası olarak değerlendirilmekteydi (Thompson, 2008: 9).

NATO'nun genişleme sürecini eleştirenler ise, riskler ve maliyetler konusunda endişeliydi. Başlıca endişe, genişleme sürecinin Rusya ile olan ilişkileri tehlikeye düşüreceğiydi. Çünkü bu süreç stratejik silahlanmanın kontrolü ve Balkanlarda barışı koruma konularında Rusya'yı, işbirliğini sonlandırması yönünde kanalize etmekteydi. Ayrıca genişlemenin maliyetinin NATO'nun askeri gücünü azaltıcı etki yaratması ve karar alma sürecini tıkaması değerlendiriliyordu (Reiter, 2001: 42). Daha da önemlisi NATO'nun genişleme öncesi durumunun bile; politik olarak yönetilemez, askeri açıdan işlevsiz ve stratejik seviyede yetersiz olduğu ve genişlemenin bu hususları daha da karmaşık hale getireceği düşünülüyordu (Braun, 2007: 30).

Uluslararası bir organizasyonun büyümesinin yeni üyelerin sağlayacağı marjinal politik katkının azalacağı anlamına geldiği değerlendirilmektedir. Bununla birlikte işbirliğinden elde edilen kazançların yayılarak azalması, yeni üyelerin diğer üye ülkelerin gücünden yararlanarak hiçbir gelişim ve katkı göstermeden üyeliğe devam etme ihtimali, yönetim ve anlaşmanın sağlanması için masrafların artması, büyümeyle ortaya çıkabilecek muhtemel sonuçlardır (Schimmelfennig, 1998: 4).

NATO'nun genişlemesinin, mevcut üye ülkelerin güvenliğini arttırmak ya da askeri harcamalarını azaltmak doğrultusunda bir yararı olmayacağı gibi, Rusya'nın düşmanlığını kazanmakla birlikte yeni üye devletlerin nispeten zayıf ordulara sahip olması, yakın tehditler ve istikrarsız bölgelere sınır olmaları nedeniyle, NATO için bir güvenlik riski yaratma ve askeri harcamalarda artışa sebep olma ihtimali yüksektir (Aktürk, 2012: 78).

Terörizmle mücadele kapsamında ortak bir anlayış geliştirmek, yeni üyelerle birlikte daha da zor bir süreç olmaktadır. Örneğin Doğu Avrupa ülkeleri, hem geçmişleri hem de günümüz itibarıyla bu fenomene yabancı olduklarından, terörizmi kendilerine büyük bir tehdit olarak görmemektedir (Bernasconi,2011:5). Zaten NATO'ya genişleme sürecinde dâhil olan eski Sovyetler Birliği üyesi devletler, NATO'nun yeni gündeminden ziyade, Soğuk Savaş dönemi gündemine bağlı kalarak üyeliğe katıldılar (Kamp,1995:119). Bu ülkeler uluslararası terörizmden ziyade, enerji güvenliği ve Rusya etkisi gibi diğer güvenlik meseleleriyle daha fazla ilgilenmektedir. Terörist gruplar açısından da Doğu Avrupa, ABD ve diğer Avrupa ülkeleri kadar "Batı" anlamı taşımamaktadır (Bernasconi, 2011: 5).

Üye sayısının artmasıyla birlikte NATO, düşünce birliğini tesis etmede sıkıntılar yaşamaktadır. Genişlemeyle birlikte NATO için ortak tehdit algısının oluşturulması konusundaki konsensüs yokluğu, İttifak açısından bir iç tehdit olarak değerlendirilebilir (Cuccia, 2010: 37). Çünkü terörizmle mücadelede politik iradenin yansıtılmasının önkoşulu, konsensüsün oluşturulmasıdır. Ortak politik iradenin oluşturulabilmesi için ortak tehdit algısı ve müdahale isteğinin geliştirilmesi gerekmektedir. Yapılan operasyonlar doğası gereği keyfi faaliyetlerdir, yani bu tür görevlere katılım tamamen üyelerin isteğine bağlıdır (House of Commons, 2008: 48). Bu yüzden düşünce birliğinin tesis edilememesi, terörizmle mücadelenin

yürütülememesi ile eşdeğerdir. İşte genişleme süreci, 'ortak düşünce' ve 'ortak her şey' oluşumunu ve dolayısıyla politik irade birlikteliğini zorlaştırmaktadır.

Mevcut durum itibarıyla 28 üye ülkeyle yoluna devam eden NATO'nun, genişleme sınırının ne olması gerektiği belirsiz bir durumdur. Genişleyen NATO'nun müşterek savunma organizasyonu olmaktan çıkıp, siyasi bir konuşma platformuna dönüşeceği yönünde güçlü endişeler bulunmaktadır (Oğuzlu,2012:10). Özellikle terörizm gibi üzerinde uzlaşma sağlanması zor bir konuda, genişlemeyle birlikte etkinliğin azalacağını beklemek yanlış olmayacaktır.

(6) Yapılan Operasyonların Meşruluk ve İnandırıcılık Sorunu

11 Eylül 2001 saldırılarından sonra, ABD tarafından 'terörizme karşı savaş (war on terror) sürecinin başlatılması, NATO açısından oldukça önemli bir dönemeçtir. Hem saldırıların hem de Irak'tan algılanan tehdidin bir sonucu olarak ABD, 20 Eylül 2002'de yeni bir ulusal güvenlik stratejisi benimsemiştir (Taşdemir,2006:238). Daha önce benimsemiş olduğu stratejilerin, terörizmle ve onu destekleyen haydut devletlerle (rogue states) mücadelede yetersiz olduğunu öne süren ABD, bu yetersizliği gidermek için Uluslararası Hukukta ihtilafli bir konu olan preemptive (sezgisel meşru müdafaa hakkı) doktrinini uygulamaya koydu (Taşdemir,2006:238).

Hukuk doktrininde, terörizme karşı başka bir ülkede yapılan operasyonlara ilişkin, 'preemptive' (önleyici hamle) ve 'preventive' (öncelikle önleme) kuvvet kullanma olarak iki farklı durum bulunmaktadır. Preemptive kuvvet kullanma, 'olması muhakkak' durumlara karşı kuvvet kullanımını ve meşru kabul edilmektedir. Preventive kuvvet kullanımı ise, potansiyel tehditlere ve risklere karşı reaksiyonun ifadesidir ve meşru kabul edilmemektedir (Brown,2003:2).

ABD'nin Afganistan ve Irak'a yaptığı müdahaleler ile NATO'nun Afganistan'a yaptığı müdahalenin hangi duruma girdiği konusunda tartışmalar sürmektedir. Kimilerine göre bu durum meşru sayılırken, kimilerine göre hukuk dışı bir eylemdir. Yapılan harekâtlar, hukuk kurallarının bağlayıcı gücünün olup olmadığı hususunda şüpheler oluşturmaktadır. Hatta bazı görüşlere göre yapılan harekâtların masumiyetini ispatlamak adına kullanılan; yeniden yapılanma ve ulus inşası, barışın tesisi ve idamesi, istikrar gibi kavramlar, emperyalizmin yeni yüzü olarak görülmektedir (Rubin,2006:176).

NATO'nun Afganistan'da yürüttüğü operasyonlarda zaman zaman sivil kayıpların yaşanması, mücadelenin ruhuna zarar vermiştir. Afganistan Devlet Başkanı Hamid Karzai yaptığı bir açıklamada: "Sivil ölümlerin devamı terörizme karşı verilen savaşın meşruluğuna ciddi şekilde zarar vermekte ve Afgan insanının uluslararası topluma karşı duyduğu güveni zedelemektedir" diyerek bu konuya dikkat çekmiştir (Özeren, Cinoğlu, Sever, 2010:15).

NATO'nun Afganistan'da yürüttüğü görevin inandırıcılığı ve gerekliliği konusunda bazı müttefik ülkelerde yapılan araştırmalarda kamuoyu desteğinin düşük çıktığı görülmektedir. Nitekim 2010 yılında yapılan bir araştırmada, ABD'de %40, Birleşik Krallık'ta %37, Almanya ve Fransa'da ise %30 oranında halk desteği tespit edilmiştir (Chaudhuri ve Farrell,2011:289). Bu oran bu görevin, terörizmle mücadele kapsamında yürütülen bir görev olup olmadığı konusunda, büyük oranda şüphelerin olduğunun da somut bir göstergesidir.

Avrupa kamuoyu, NATO birliklerinin Afganistan'da savaşmayıp sadece yeniden yapılanma ve istikrarın tesisi görevini üstlenmesi gerektiğine inanmaktadır. Ancak bu şekilde icra edilen faaliyetlerin meşru olabileceği ve bunun neticesinde bölge halkının ikna edilebileceği düşünülmektedir (Kaim, 2008: 614).

Afganistan ve Irak Harekâtları, gerek hukuki açıdan görüş ayrılıkları gerekse terörizmle mücadeleye yönelik politik yaklaşım farklılıkları gibi nedenlerle, meşruluk açısından sorgulanmıştır. Bu açıdan meşruluk ve inandırıcı olma kaygısı, İttifakın terörizmle mücadelesinde karşısına çıkabilecek başka önemli bir engel olarak değerlendirilmektedir.

SONUÇ

Asimetrik savaş şeklinin politik ya da taktiksel bir boyutu olan terörizm; küresel seviyede etki gösteren, güvensizlik duygusunu tetikleyerek toplumlara ve devletlere büyük zararlar veren önemli bir tehdittir. Bu tehdit klasik bir düşmana göre öngörülebilirlikten uzak, karmaşık ve belirsiz bir yapıdadır.

Terörizmle mücadelede önkoşul olarak değerlendirilebilecek uluslararası işbirliğinin resmi olarak somutlaştırılabildiği organizasyonlardan birisi olan NATO, terörizmle mücadelede aktif rol alabilecek bir potansiyele sahiptir. “Organizasyon, işbirliği ve koordinasyon” ilkelerinin terörizmle mücadelede temel ilkeler olduğu düşünülürse, NATO’nun bu alanda etkili olabileceği değerlendirilmektedir.

NATO’nun terörizm tehdidini ihmal etmesi ya da ertelemesi mümkün görünmemektedir. Bugün müttefiklerin karşılaşılabileceği sorunlar, Kuzey Atlantik Antlaşması’nın imzalandığı 1949 yılındaki sorunlar ve tehditlerden çok farklı bir yapıdadır. Bu nedenle İttifak’ın terörizmle mücadelesini Soğuk Savaş dönemi anlayışı çerçevesiyle yürütebilmesi gerçekçi bir yaklaşımı yansıtmamaktadır. Bu sebeple NATO’nun böyle bir tehditle mücadelede dönüşüm süreci içerisine girmesinin ve sürekli kendisini yeni güvenlik ortamına adapte etmesinin, bir ihtiyaçtan ziyade zorunluluktan kaynaklanan bir durum olduğu aşikârdır.

Terörle mücadelede İttifak'ın temel prensibi, terör eylemlerini caydırmanın ya da önlemenin daha tercih edilebilir bir yöntem olduğunu ortaya koymaktır. Bu yüzden NATO için en uygun seçenek; tehdidin kapsamı ve gerekli müdahalelerin etki alanı ve doğrultusu hakkında fikir birliği oluşturma, kriz yönetimi, istikrar operasyonları, hava sahasının gözetimi, özellikle zayıf ülkelerin mücadele teknik ve kabiliyetlerinin geliştirilmesi gibi bir dizi koordineli faaliyetleri icra etmektir.

NATO uluslararası anlaşmazlıklara ve problemlere reaksiyon gösterme ve mücadele etme kabiliyetine sahip, bu hususta önde gelen uluslararası bir organizasyon olarak, terörizm eylemlerini önleme ve karşılık verme çabalarını genişletmek ve global seviyedeki rolünü pekiştirmek zorundadır. Planlama, eğitim ve sonuç yönetimi gibi konularda gelişim gösterilmelidir. Bu konuda üye devletler, tehlikeyi ve uluslararası terörizmin getireceği sonuçları minimize etmeli ve NATO'nun yeteneklerinin dönüşümü yönünde yeni adımlar atmalıdır.

Terörizmle etkin bir seviyede mücadele edebilmek için, NATO'nun daha az reaktif ve daha fazla önleyici bir yaklaşımı benimsemesi gerekmektedir. İttifak, daha geniş kapsamda entelektüel bir altyapı ve değişiklik yapabileceği çoklu fırsat ortamı tanımlamak zorundadır. Bu durum, geleneksel düşünce kurgusunun değişimini ve diğer uluslararası güvenlik aktörlerinin güçlü ve zayıf yanlarının tespit edilip, desteklenmesi gereken hususların ortaya çıkarılmasını gerektirmektedir (Shea,2013:199).

NATO köken itibarıyla, askeri bir savunma organizasyonu olarak kurulmuştur. Terörizmle mücadele ise sadece askeri argümanların yeterli olmadığı bir süreç ve sadece savaş sahasında kazanabilecek bir mücadele değildir (Axelrod ve Borzutzky, 2006: 300). Bu yüzden NATO'nun sadece yeniden görev tanımlaması yapması yeterli olmamakta, aynı zamanda eski metotların yerine daha esnek ve yenilikçi yaklaşım ve çözümler üretmesi gerekmektedir.

Terörizmle mücadele edebilmek, üç seviyede gelişim ve dönüşümün başarısına bağlı bulunmaktadır (Soofi, 2010: 43): Birinci seviye kavramsal seviyedir. Bu seviyede terörizmin kavramsal boyutu ve çerçevesi kesin sınırlarla belirlenmeli ve eksik olan hususlar ortaya çıkarılmalıdır. İkinci seviye operasyonel seviyedir. Bu seviyede müdahale stratejileri ve etkisiz hale getirme yöntemleri tespit edilerek uygulamaya geçilir. Üçüncü seviye önleyicilik seviyesidir. Yapılan müdahaleler ve aktif operasyonlar sonrasında ortaya çıkan durum gözler önüne serilir ve sorunun tekrar canlanmaması için atılacak adımlar belirlenir. NATO'nun bütün bu seviyelerdeki etkinliğinin ve mevcut potansiyelinin ortaya çıkarılabilmesi, dönüşümün gerekliliğini ispatlar niteliktedir. Buna göre kavramsal seviyede, terörizme karşı İttifak içerisindeki ortak tutum oluşturulup, operasyonel seviyede askeri gücün geliştirilmesi sağlanmalı ve önleyicilik seviyesinde mobil hareket edebilme özelliği ve diğer kuruluşlarla koordine kanallarının tesisi gibi hususlar geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Aktürk, Ş.(2012). **NATO Neden Genişledi? Uluslararası İlişkiler Kuramları Işığında NATO'nun Genişlemesi ve ABD-Rusya İç Siyaseti**, Uluslararası İlişkiler, Cilt 9, Sayı 34, 73-97.
- Aldrich, R.(2004). **Transatlantic Intelligence and Security Cooperation**, International Affairs, Volume: 80, No: 3, 733-755.
- Alexander, Y.(2008). **Contemporary Terrorism: From National to Regional and Global Threats**, Defence Against Terrorism Review, Vol: 1, No: 2, 41-46.
- Appathurai, J.(2002), **Closing the Capabilities Gap**, NATO Review. <http://www.nato.int/docu/review/2002/Capabilities/Closing-capabilities-gap/EN/index.htm>, (Erişim Tarihi: 18.04.2015).
- Arıboğan, D.Ü.(2006). **Terörizme Karşı Kurumlar Arası Koordinasyon ve İşbirliği İmkânları**, Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu, Genelkurmay Başkanlığı Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi Yayını.
- Axelrod, R. ve Borzutzky,S.(2006). **NATO and the War on Terror: The Organizational Challenges of the Post 9/11 World**, Springer, 293-307.
- Ball, C.(1998). **Nattering NATO Negativism? Reasons Why Expansion May Be a Good Thing**, Review of International Studies, Vol. 24, No. 1, 43-67.
- Benecke, U.(2007). **Reconsidering NATO's Decision Making Process**, US Army War College Strategy Research Project, 1-20.
- Bennett, C.(2003). **Combating Terrorism**, NATO Review, <http://www.nato.int/docu/review/2003/issue1/english/art2.html>,(Erişim Tarihi: 04.03.2015).
- Bensahel, N.(2006). **A Coalition of Coalitions: International Cooperation Against Terrorism**, Studies in Conflict&Terrorism, RAND, 35-49.
- Bernasconi, C.(2011). **NATO' s Fight Against Terrorism Where Do We Stand?**, NATO Defense College Research Paper,1-8.

- Braun, D.(2007), **NATO Enlargement and the Politics of Identity**, Queen's University Centre for International Relations,1-91.
- Brown, C. **Self-Defense in an Imperfect World**, Ethics&International Affairs, Volume: 17, Issue: 1, Mart 2003, 2-8.
- Caşın, M.H.(2008) **Uluslararası Terörizm**, İstanbul Nobel Yayıncılık.
- Chaudhuri, R. ve Farrell,T. (2011). **Campaign Disconnect: Operational Progress and Strategic Obstacles in Afghanistan 2009–2011**, International Affairs, Volume: 87, Issue: 2, 271-296.
- Clarke, R. ve Mccaffrey,B.(2004). **NATO's Role in Confronting International Terrorism**, Atlantic Council Policy Paper,1-47.
- Croft, S. (2002). **Guaranteeing Europe's Security? Enlarging NATO Again**, International Affairs, Vol: 78, No: 1, 97-114.
- Cuccia, P.R.(2010). **Implications of a Changing NATO**, US Army War College Strategic Studies Institute,1-51.
- Denevers, R.(2007). **NATO's International Security Role in the Terrorist Era**, International Security, Volume: 31, Sayı: 4,34-66.
- Deutch, J. (1997). **Terrorism**, Foreign Policy, No: 108, 10-22.
- Dönmez, S.(2010). **Güvenlik Anlayışının Dönüşümü: İttifak Kavramı ve Nato**, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ellis, B.(2003). **If It's Not Terrorism, It's Not Relevant: Evaluating NATO's Potential to Contribute To The Campaign Against Terrorism**, Center for Security&Defence Studies,1-27.
- Flockhart, T.(2011). **Me Tarzan-You Jane: The EU and NATO and the Reversal of Roles**, Perspectives on European Politics and Society, Vol: 12, No: 3, 263-282.
- Forbes, I.(2004). **Minding the Gap**, Foreign Policy, No: 141,76-77.
- Ganor, B.(2006). **Soğuk Savaş Döneminden Geçiş ve Terörizm**, Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu, Genelkurmay Başkanlığı Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi Yayını,19-32

Gartner, H.(2003). **European Security After September 11**, International Politics, Vol: 40, No: 1, 59-73.

Gözebe, H.(2014). **NATO'nun Askeri Transformasyonunun Türk Hava Kuvvetleri Proje ve Teknolojilerine Etkilerinin Analizi**, Doktora Tezi, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Hamilton, D.(2004). **What is Transformation and What Does it Mean for NATO?**, Daniel Hamilton (Ed.), Transatlantic Transformations: Equipping NATO For The 21ST Century, Center for Transatlantic Relations, John Hopkins University,3-24.

Hamilton, L.(2005). **Fighting Terrorism**, Indiana Journal of Global Legal Studies, Vol. 12, No. 2, 379-390.

Hoffman, B.(1999). **Is Europe Soft on Terrorism?**, Foreign Policy, No. 115, 62-76.

House of Commons Defence Committee (2008). **The Future of NATO and European Defence**, Ninth Report of Session, 1-294.

Ibrahimi, E. ve Plaku, E.(2013). **NATO' s Current Policies on War Against Terrorism**, Mediterranean Journal of Social Sciences, Vol: 4, No: 10, 374-379.

Ifantis, K.(2007). **NATO's Strategic Direction after Riga: Nato's Post-Cold War Adaptation**, International Journal, Vol: 62, No: 3, 577-589.

Ikloody, G.(2010). **The New Strategic Concept and the Fight Against Terrorism: Challenges&Opportunities**, Terörizmle Mücadele Dergisi, Vol: 3, No: 2, 3-12.

Joyce, M.(2005). "Dönüşüm Gündeminin İleriye Taşınması", NATO Dergisi, İlkbahar 2005.
<http://www.nato.int/docu/review/2005/issue1/turkish/art5.html>,(Erişim Tarihi: 09.04.2015).

Kagan,R.(2002). **Power and Weakness**, Policy Review, No: 113, 3-28.

Kagan, R.(2004). **Of Paradise and Power: America and Europe in the New World Order**, Vintage Books, New York.

- Kaim, M.(2008). **Germany, Afghanistan, and the Future of NATO**, International Journal, Vol: 63, No: 3, 607-623.
- Kamp, K.H.(1995). **The Folly of Rapid NATO Expansion**, Foreign Policy, No. 98 ,116-129.
- Kay, S. (2005). **What Went Wrong With NATO?**, Cambridge Review of International Affairs, Volume: 18, Issue: 1, 69-83.
- Kaya, S.(2008). **Uluslar arası İlişkilerde Konstrüktivist Yaklaşımlar**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi, (63)-3, 83-111.
- Korkisch, F.(2010). **NATO Gets Better Intelligence**, Institut Für Aussen Strategy Paper, 1-75.
- Köseli, M.(2009). **Terörle Mücadelede İstihbaratın Rolü**, Polis Bilimleri Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 2, 51-72.
- Kriendler, J.(2006). **NATO Intelligence and Early Warning**, Conflict Studies Research Centre, 1-8.
- Leroux, P.(2012). **Improving NATO' s Capabilities: A Roadmap to 2020**, US Army Command and General Staff College,1-117.
- Mahncke D.,Rees W.,Thompson W.(2004). **Redefining Transatlantic Security Relations: The Challenge of Change**, Manchester University Press.
- Mazari, S.(2006). **Terörizmin Geleceği ve Ortak Nitelikleri**, Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu, Genelkurmay Başkanlığı Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi Yayını.
- Mearsheimer, J.J.(2014). **Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault? The Liberal Delusions That Provoked Putin**, Foreign Affairs, Volume: 93, Sayı: 5, 77-89.
- NATO (2011). **Terörizmle Mücadele**, Bilgilendirme,1-15.
- Nelson, R.(2004). **NATO'nun Terörle Mücadeledeki Rolü**, NATO Review, <http://www.nato.int/docu/review/2004/issue3/turkish/analysis.html> (Erişim Tarihi: 04. 03. 2015).
- Özeren, S.,Cinoğlu H.,Sever M. (2010), **"ABD'nin Afganistan ve Irak'ta Terörle Mücadele Politikası"**, UTSAM Raporlar Serisi,1-32.

- Oğuzlu, T. (2012) **NATO' nun Dönüşümü ve Geleceği**, Ortadoğu Analiz, Cilt: 4, Sayı: 40, 8-18.
- Özerkmen, N. (2004) **Terör, Terörizm ve Radikal İslamcı Terör**, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, Cilt: 44, Sayı: 2, 247-265.
- Özkök, H. (2006) **Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu Açılış Konuşması**, Genelkurmay Başkanlığı Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi Yayını.
- Özlük, E. ve Özlük D. (2014) **NATO'yu Anlamak: Dönüşümü, Yeni Kimlikleri ve Uyum Süreçleri**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 31, 209-225.
- Perl, R. (2007) **International Terrorism: Threat, Policy and Response**, Congressional Research Service Report for Congress, 1-32.
- Reiter, D. (2001) **Why NATO Enlargement Does Not Spread Democracy**, International Security, Vol. 25, No. 4, 41-67.
- Remaly, S.(2004) **NATO Transformation: Finding Relevance in Coping With the Asymmetric Threat of Terrorism**, USAWC Strategy Research Project, 1-31.
- Rubin, B.(2006) **Peace Building and State-Building in Afghanistan: Constructing Sovereignty for Whose Security?**, Third World Quarterly, Vol. 27, No. 1, 175-185.
- Schimmelfennig, F.(1998) **NATO's Enlargement to the East: An Analysis of Collective Decision-Making**, EAPC-NATO Individual Fellowship Report, 1-75.
- Seipel, B.(2003) **NATO Transformation: Beyond The Prague Summit Initiatives**, Air University, 1-51.
- Shea, J. (2013) **How is NATO Dealing With Emerging Security Challenges?**, Science&Technology, 193-201.
- Soofi, A.B. (2010) **A perspective From the Sub-Continent**, Kenan Koçak (Ed.), Global Terrorism and International Cooperation Symposium, Turkish General Staff, Ankara, 43-50.

- Sperling, J. (2006) **Capabilities Traps and Gaps: Symptom or Cause of a Troubled Transatlantic Relationship?**, Martin Smith (Ed.), Where's NATO Going?, Routhledge, 66-92.
- Tangör, B. ve Sayın S. (2012) **Avrupa Birliği'nin Terörizmle Mücadele Stratejisi: Yeni Bir Bütünleşme Alanı mı?**, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, Cilt: 11, No: 1, sayfa: 85-118.
- Taşdemir, F. (2006) **Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi**, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayınları, Ankara.
- Teichmann, J. (1989) **How to Define Terrorism**, Philosophy, Vol. 64, No. 250, 505-517.
- Thompson, P. (2008) **NATO: Relevant in the Twenty-First Century**, Strategy Research Project, US Army War College, 1-20.
- Thornton, T. (1980) **Terror as a Weapon of Political Agitation**, Harry Eckstein (Ed.), Internal War Problems and Approaches, Greenwood Press, 71-99.
- Urhal, Ö. (2009) **Küreselleşen Dünyada Güvenlik**, Adalet Yayınevi, Ankara.
- Vincent, J., Straus I.L., Biondi R.R. (2001) **Capability Theory and the Future of NATO's Decisionmaking Rules**, Journal of Peace Research, Vol. 38, No. 1, 67-86.
- Weinrod, W.B. (2003) **NATO After Prague and Copenhagen**, Mediterranean Quarterly, Volume: 14, Sayı: 2, 1-14.
- Wilkinson, P. (1977) **Terrorism and the Liberal State**, The Macmillan Press, Londra.
- Yalçın, S. (2006) **Soğuk Savaş Sonrası Uluslar Arası Terörizmin Dönüşümü ve Terörizmle Mücadele**, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 4, 98-119.